

Twee marmeren kinderfiguurtjes van Ignatius van Logteren

Een fraai geschenk van de Vereniging van Handelaren in Oude Kunst

door JAAP LEEUWENBERG

Wanneer men in verband met de zeventiende en achttiende eeuwse beeldhouwkunst de archivalia en oude inventarissen raadpleegt, dan is men verbaasd over de hoeveelheid namen en werken die men daarin aantreft. Dit is eveneens het geval wanneer men zich voor de tuindecoratie uit dit tijdperk interesseert en de diverse prenten naslaat en de schilderijen bekijkt waarop beeldhouwwerken worden afgebeeld. Men kan er uit opmaken dat er veel, zeer veel van deze kunst in tuinen en lusthoven moet zijn geweest; wat er van overbleef, is slechts een verbrokkeld restant te noemen. Het is dan ook des te verheugender wanneer men onverwachts wordt geconfronteerd met werken waarvan men het bestaan slechts van het papier kende. Dit is het geval met de beide marmeren tuinfiguren, die onlangs door de 'Vereniging van Handelaren in Oude Kunst in Nederland' het museum werden aangeboden en uit Engeland afkomstig moeten zijn. Beide beelden waren ons reeds bekend uit de naamloze veiling van 13/14 juli 1785 waarin zij aldus worden vermeld: 7. *Een dito (marmeren) Kindje, het hoofd is omvlogten met wijngaardsranken, neevens zig hebbende een mand met vrugten, door Ignatius van Lochteren, op zijn houte Termé (voetstuk)*; 8. *Een dito Kindje, het hoofd omvlogten met bloemen, en neevens het zelve een mand met bloemen, dito*. Hoogst waarschijnlijk gaat het hier om onze beide gevleugelde kinderfiguren, waarvan die met de vruchten op de plint 's meesters naam en het jaartal van ontstaan dragen: I(gnatius) V(an) Logteren A° 1717.

Van deze Ignatius (Amsterdam, 1685-1732), de vader van de meer bekende Jan van Logteren (Amsterdam, 1709-1745), wist men weinig af, totdat J. Knoef in 1926 in een artikel in het tijdschrift 'Oud-Holland' voor het eerst de aandacht op beide beeldhouwers vestigde. Het is verwonderlijk dat deze schrijver, naast de hem beter bekende werken van de zoon, niet één van de vader wist te noemen en zich slechts bepaalde tot het vermelden van de hier weergegeven uittreksels uit veilingcatalogi¹. Inmiddels werd door Knoefs publicatie de aandacht op beide beeldhouwers gevestigd, zodat men thans verschillende werken van hen weet aan te wijzen. Van Ignatius kent men nu een fronton met twee jongens in hoogrelief uit 1725, dat afkomstig is van het voormalig Jongensweeshuis in de Kalverstraat te Amsterdam. Dit relief is thans ingemetseld in het z.g. Fragmentengebouw, zoals men weet een aanbouw aan de achterzijde van het Rijksmuseum. In 1933 verwierf men voor het museum een relief in marmer, dat hoogstwaarschijnlijk heeft behoord tot de boezem van een schoorsteen. Het relief stelt Venus en Adonis voor en draagt de handtekening van Ignatius van Logteren en het jaartal 1730. Dit werk vertoont m.i. enige zwakheden en is, als schoorsteenvulling, meer te zien als een fragment en document. Van meer belang is de fraaie zandstenen fontein, geplaatst in de voortuin van het huis Frankendael aan de Middenweg te Amsterdam. Op een muur in Rustica-stijl met verhoogd schelpvormig middenstuk liggen Neptunus en Flora (?), ieder met een arm op een omgekeerde kruik geleund, waaruit water vloeit. Zij flankeren een op een dolfinn zittende, iets lager geplaatste putto. Dit werk is eveneens met zijn naam gesigneerd en draagt het jaartal 1714. Uit hetzelfde jaar dateert een borstbeeld

Twee kinderfiguren met fruit of met bloemen, get.: I. V. Logteren, A° 1717. Wit marmor, h. 73 cm.

BK-1959-32-A/B

van Bacchus in de verz. Bodo Slingenberg, te Amsterdam en twee zandstenen tuinbeelden te Huizen, die eveneens zijn handtekening dragen. Twee stenen vrouwenfiguren met jachttrofeeën voor de gevel van huize Vechtvliet te Nieuwersluis, ver-tonen op hun plinten resp. I. v. Logteren en I. V. L., doch geen datum. Een tweede borstbeeld van Bacchus, van geringere afmeting in terra-cotta, bevindt zich in een particuliere verzameling. Deze kleine Bacchus-buste zou eveneens tot zijn werk kunnen behoren, ware het niet dat de initialen of als een I of als een J kunnen worden gelezen.

Overziet men thans de inmiddels teruggevonden werken van Ignatius van Logteren, dan komt men tot de overtuiging dat de beide uit Engeland afkomstige tuinbeeldjes tot zijn betere, wellicht tot zijn beste werk behoren. Men vraagt zich af, of beide kinderen wellicht de Lente en de Herfst voorstellen, daar de bloemen bij de een en de vruchten bij de ander, evenals de richting van hun blik naar de hoogstaande zon in het voorjaar en naar de afnemende in het najaar, daarop heel goed zouden kunnen duiden. Een 'winter' en een 'zomer' zouden dan ontbreken.

De aangehaalde tekst uit de veilingcatalogus, waarin slechts van twee figuren sprake is, geeft echter geen steun aan deze veronderstelling. Hier volgt een korte beschrijving.

Het kind met de druiventros in de hand staat naast een afgezaagde stronk waarop een mandje met vruchten is geplaatst. Om het hoofd is een wijnrank gevlochten en voor de heupen draagt het een doek, die bij de rug tot op de grond afhangt, en vervolgens over de rechter arm is gedrapeerd. Op de rechter zijde van de plint

*Fontein op Frankendael, get.:
I. V. Logteren, 1714, Zandsteen.*

bij dit figuurtje treft men genoemde handtekening aan, evenals de datum van ontstaan. Het tweede kinderfiguurtje staat tegen een postament waarop een vaas met bloemen prijkt. Zijn armpje is om de vaas geslagen terwijl het rechter handje een tuiltje bloemen houdt. Een krans van bloemen tooit het opgeheven hoofdje; een draperie fladdert langs heup en rug en hangt over de linker arm naast het postament omlaag.

Naïveteit en charme met veel speelsheid werden in het marmer vastgelegd, geen diepgaand overleg heeft blijkbaar bij de meester voorgezeten: de boomstronk met korte wijnranken is wel wat erg breed uitgevallen voor een wijnstok, het postament staat onstabiel op de rand van het plint.

Maar wat schaadt dit? Het rithme in de beweging, een evenwicht in de vormen evenals de lieflijkheid van uitdrukking, die in beide werken worden verenigd, zijn datgene wat de beeldhouwer boeide en bezielde, en ons thans erin treft; het werd een waardevolle vertolking van een ideaal onzer 18de-eeuwse voorouders, vereerd aan een zeer realistisch ingesteld nageslacht dat dankbaar een zo fraai geschenk voor 's Lands Kunstverzameling aanvaardt.

¹⁾ In de veilingcatalogus van Joannes de Bosch, Amsterdam, 23 mei 1785, worden onder de volgende nummers vermeld: 4. Een standbeeld, verbeeldende een staande Mars door Ignatius van Logteren. 5. Een dito, verbeeldende Joan Maurits van Brazil, door denzelven. 9. Een kindje, verbeeldende de Bouwkunst, houdende een Colom in handen, door Ignatius van Logteren. 10. Een Basrelief, verbeeldende een Bacchanaal, waarbij een Sileen, Vrouw en Kinderen, door denzelven. 11. Drie stuks Termen, verbeeldende Boschgoden, door dito. 12. Twee Borstbeelden, een Faunus en Vrouw op Pedestal, door denzelven. 13. Twee rustende Sphinxen door denzelven. Hieraan kan nog worden toegevoegd dat na de dood van Willem Bas, eigenaar van het huis Oostermeer aan de Amstel, de 'superbe, fraaye, albasterde en anderen beelden, meest allen gemaakt door Jan en Ignatius van Logteren, beneffens de verdere tuynsiradië' werden ter plaatse geveild, zoals Bicker Ray dit in zijn dagboek aangeeft (zie Jaarboek Amstelodamum 1936, blz. 186).